

Ingemar Glans

Klass och parti - två divergerande beskrivningar

Søren Risbjerg Thomsens avhandling är ett värdefullt teoretiskt bidrag till det forskningsmässiga utvecklingsarbetet i ett centralt problem inom den politiska sociologien. Delar av avhandlingens empiriska avsnitt stämmer också väl överens med de resultat som erhållits på grundlag av intervjudata. Detta gäller således konklusionen angående *class polarization* (s. 104): det är av stort intresse att preses – efter kontroll för förändringarna i den sociala strukturen – finner att det över tid icke skett några avgörande förändringar i klassröstandet. Detta är i överensstämmelse med likartade analyser av detta problem som baserats på intervjudata.

Också estimaten i den sammanfattande översikten över socialistiskt röstande i fyra huvudklasser (s. 97) motsvarar i huvudsak de värden som erhållits genom intervjuteknik. Detta gäller för tre av klasserna. Men ifråga om »white collar« blir skillnaderna mellan metoderna påtagliga. Detta antyder att det likväl föreligger en del väsentliga problem rörande validiteten i de värden som preses framlägger och jag skall i det följande närmare diskutera detta. Först kommer jag att granska måttet för »non-similarity«, för att därefter behandla de olikheter i estimaten som framträder vid en jämförelse mellan de två metoderna vid analyser av två av de stora politiska partierna. Jag kommer helt att begränsa mig till analyserna av sambandet mellan klass och parti.

För att belysa graden av avvikelser mellan intervjudata och ekologiska data har preses konstruerat ett *index of non-similarity*. Vid analyserna av sambandet mellan klass och parti ingår här den oberoende variabeln – dvs. klassvariabeln – med samma tyngd som partivariabeln vid beräkningen av differenserna mellan cellernas värden. Detta får en del olyckliga konsekvenser, eftersom det medför att olikheter mellan cellvärdena kan uppstå av högst olikartade skäl. Sådana avvikelser kan ha sin bakgrund i olika värden i den beroende variabeln – men också förekomma på grund av olikheter mellan materialens oberoende variabel, som kan föras tillbaka till skillnader i avgränsningen av klasserna, i urvalsförfarandet eller i svarsprocenten. Olikheter mellan de två materialens cellvärden kan alltså till stor del vara en konsekvens av forskarens egna avgöranden. Men avsikten med detta index bör väl vara att mäta i vilken grad två metoder ger samma värden för sambandet mellan klass och parti, ej i vilken omfattning intervjupersonerna klassificerats på samma sätt enligt klasskriterierna. Därför bör jämförelserna begränsas till den beroende variabelns värden och då gälla samma klasskategorier: dvs. ifråga om partifördelningen bland arbetare vid ett visst val, enligt material x_1 respektive x_2 ; bland funktionärer, osv. Istället för en summerad hörnprocent på 100 får vi alltså summerade radprocenter på 100, med en rad för varje klass.

Resultatet från sådana beräkningar rörande folketingsvalet 1973 redovisas i tabell 1. De har företagits på grundlag av materialet i avhandlingens tabel 2.2 (s. 95). De tre materialen har jämförts parvis och summan av skillnaderna (med negligerande av förtecken) har beräknats för varje klass och adderats. Även medelvärdena för cellerna har beräknats. Samma principer har tillämpats vid undersökningen av 1971 års val.

Tabell 1. Avvikelser i promille i partivaribaeln enligt skilda mätmetoder eller material

A. 1973	Ekologisk metod/AIM	Ekologisk metod/Gallup	AIM/Gallup
(a) Totalt, inkl. studenter	1784	1962	1234
(b) Totalt, exkl. studenter	1377	1606	823
(c) Medelvärde i cellerna, exkl. studenter	25,0	29,2	15,0
B. 1971	Ekologisk metod/SFI (valundersökningen)	SFI/Gallup	
(a) Totalt, exkl. studenter	1472	685	
(b) Medelvärde i cellerna, exkl. studenter	32,7	15,2	

Anm.: Se texten angående beräkningen av avvikelserna.

Enligt preses är »the ecological estimates of class voting rather close to the survey results« (s. 94) och »the validity of the ecological estimates is on the same level as the validity of the interview results« (s. 110). Men de värden som redovisas i tabell 1 ger en annan bild. Medelvärdet vid jämförelser mellan preses' ekologiska estimat och någon av intervjuundersökningarna är dubbelt så högt som mellan intervjuundersökningarna inbördes. Detta gäller både för 1973 och 1971. (Kategorien studenter har utelämnats i dessa exempel, bland annat på grund av att den klassmässiga avgränsningen här ofta är osäker. Medtages studenter förändras dock helhetsbilden endast måttligt. Dessutom har »arbetare« behandlats som én kategori). Slutsatsen är att den ekologiska metoden ger resultat som i betydande grad avviker från intervjuundersökningarna. Dvs. att man antingen får utgå från att intervjuundersökningarna är missvisande eller att de ekologiska estimaten är mer oprecisa än de värden som baseras på intervjuundersökningarna. För egen del anser jag definitivt det sistnämnda vara det mest sannolika.

Jag skall nu gå över till att mer i detalj granska de estimat i avhandlingen som berör förändringarna i sambandet mellan klass och partival och då koncentrera mig på de två stora borgerliga partierna, dvs. Venstre och Konservative. Jag skall jämföra dessa estimat med de värden som erhållits genom intervjudata (insamlade genom Gallup Markedsanalyse). Sambandet mellan klass och partival bely-

ses dels genom förändringarna i partiernas klassmässiga sammansättning, dels i partiernas andel av väljarna inom vissa klasser. Sammansättningen undersöks för samtliga val under perioden 1957-79, med undantag för år 1960 där intervjudata saknas. Partiernas väljarandelar analyseras för tre val. Antalet intervju personer vid en valundersökning är vanligen cirka 20.000 – dock mindre bland annat år 1979.

Datamaterialets storlek bör medföra att den missvisning som uppstår på grund av den generella statistiska osäkerheten är minimal. Under förutsättning av att man accepterar den använda intervjutekniken som en tillförlitlig metod till att skaffa sig kunskap om väljarbeteendet – vilket preses tycks göra – bör eventuella skillnader mellan de ekologiska estimaten och intervjudata vara likartade över tid på grund av deras bakgrund i den ekologiska metodens »systematic bias«.

Ser vi först på figur 1 tycks detta också vara fallet. Här redovisas *andelen arbetare* bland konservativa väljare för ovannämnda period, enligt preses' ekologiska estimat respektive mina egna beräkningar, baserade på intervjudata. Båda kurvorna undergår endast små förändringar över tid, dock något större enligt intervjudata. Men de systematiska skillnaderna markanta: de ekologiska värdena är genomgående dubbelt så höga som värdena enligt intervjuundersökningarna.

Figur 2 visar däremot ett annorlunda förlopp. Här redovisas *andelen byselvstendige* bland konservativa väljare under samma period. För startåret 1957 blir estimaten nästan identiska enligt de två metoderna men därefter är utvecklingen helt olikartad. För 1979 ser vi (jfr. figur 1 og 2) att preses funnit att andelen arbetare bland de konservativa väljarna skulle vara nästan dubbelt så stor som andelen byselvstendige (19 respektive 11,5 procent) medan mina värden är totalt motsatta (8,5 respektive 21,5 procent).

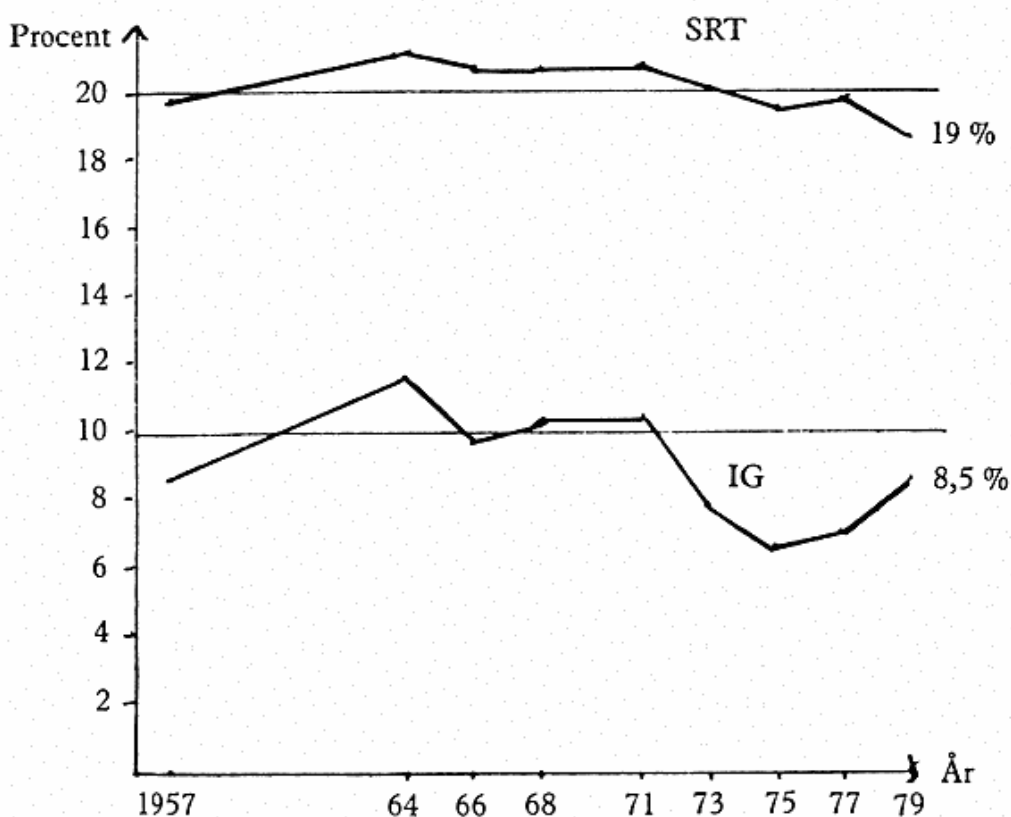
I figur 3 redovisas Konservatives och Venstres *andel av funktionärernas* avgivna röster. På nytt finner vi stora skillnader mellan intervjudata och ekologiska data – men bara för Venstre, där värdena enligt förstnämnda metod ger tre gånger så höga värden som enligt den ekologiska metoden. Däremot är det överraskande stora likheter när det gäller estimaten av de konservativa väljarandelarna.

Sistnämnda överensstämmelser saknas däremot nästan helt när det gäller de konservativa *väljarandelarna bland byselvstendige* (figur 4). Att intervju metoden här estimerar ett konservativt procenttal som är tre gånger högre än värdena enligt den ekologiska metoden är anmärkningsvärt men stämmer väl överens med data i figur 2. Än mer spektakulärt är dock att preses för 1979 anger en andel för Venstre som till och med är något större än Konservatives. Mina beräkningar tyder omvänt på att sistnämnda procenttal är flera gånger högre än Venstres.

Slutligen redovisas i figur 5 *arbetarnas respektive funktionärernas andelar* av Venstres väljare. Också här blir skillnaderna mellan de två metoderna drastiska. Enligt mina estimat är andelarna arbetare och funktionärer ungefär lika stora under periodens första hälft; därefter stiger funktionärsandelen kraftigt medan arbetarandelen förblir i det närmaste oförändrad. Preses' estimat ger en helt omvänd bild. Här blir andelen arbetare flerdubbelt större än proportionen funktionärer under de tidigare åren, medan dessa kurvor konvergerar under periodens senare del.

Sammanfattningsvis kan det därför konstateras att de redovisade skillnaderna mellan de två metoderna genomgående är anmärkningsvärt stora. De kan knappast heller i sin helhet förklaras av systematiska fel som skulle vara stabila över tid: avvikelserna har högst olikartad karaktär i de genomgångna exemplen. Nu skall det visserligen nämnas att estimaten för Venstre och Konservative visar större skillnader mellan de två metoderna än för de flesta övriga partier. Men Venstre och Konservative är förvisso inga negligierbara enheter i partisystemet och att denna ekologiska metod ger så många diskutabla resultat tyder på att den är förbunden med en del allvarliga problem. Men förhoppningsvis knappast olösbara - ty som jag inledningsvis påpekat fungerar metoden punktvis tämligen väl, även när det gäller sambandet mellan klass och parti - fördelningen mellan socialistiska/borgerliga är ett sådant exempel. Detta tyder på att fortsatt forskning kan medföra så avgörande förbättringar att ett nytt, synnerligen värdefullt redskap för analyser av väljarbeteendet kan bli tillgängligt.

Figur 1. Den procentuella andelen arbetare bland konservatives väljare 1957-79

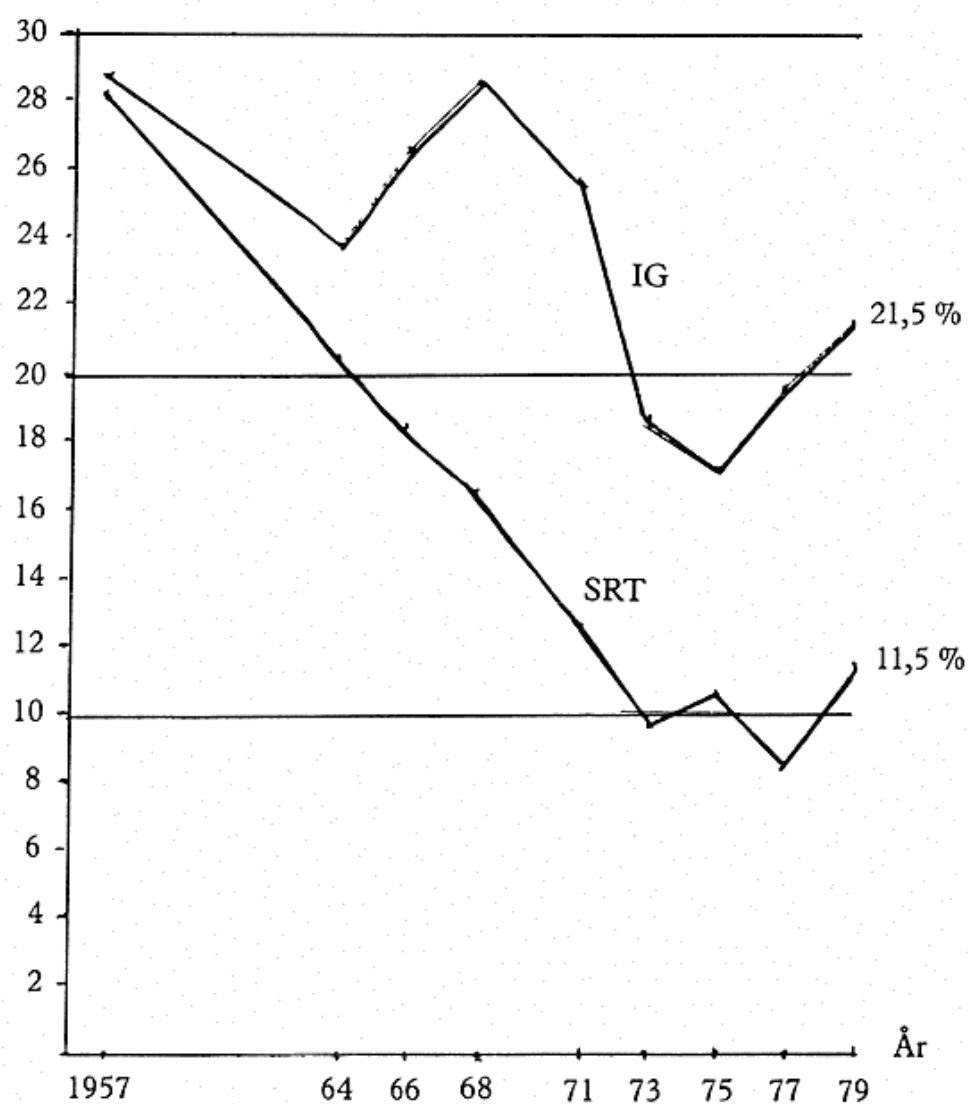

Anm.: SRT: Søren Risbjerg Thomsens ekologiska estimat.

IG: Egna estimat, baserade på intervjudata.

Figur 2. Den procentuella andelen byselvstendige bland konservative 1957-79

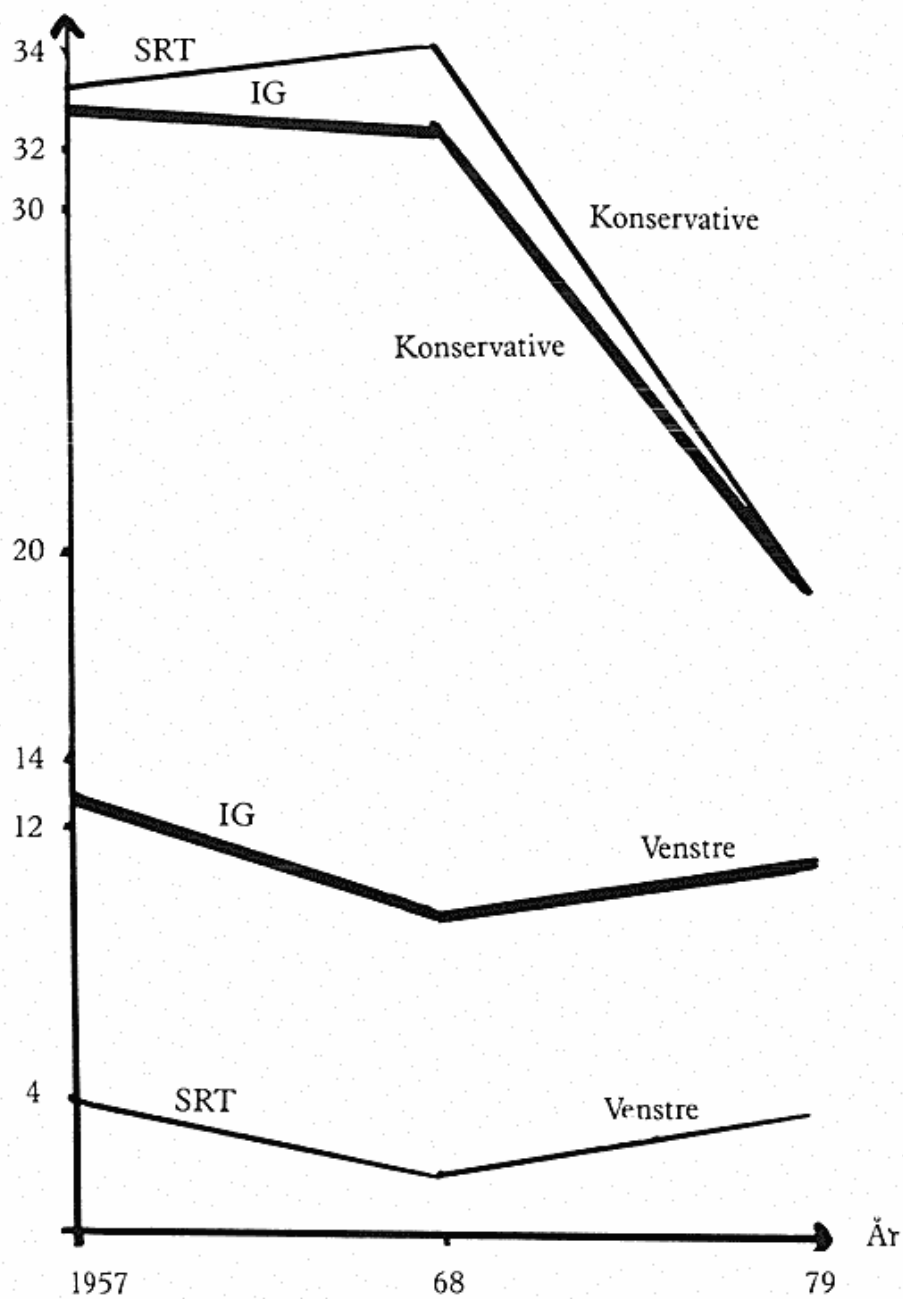
Procent

Anm.: Se figur 1.

Figur 3. Konservatives och Venstres procentuella andelar av funktionärernas av-
 givna röster; 1957, 1968 och 1979

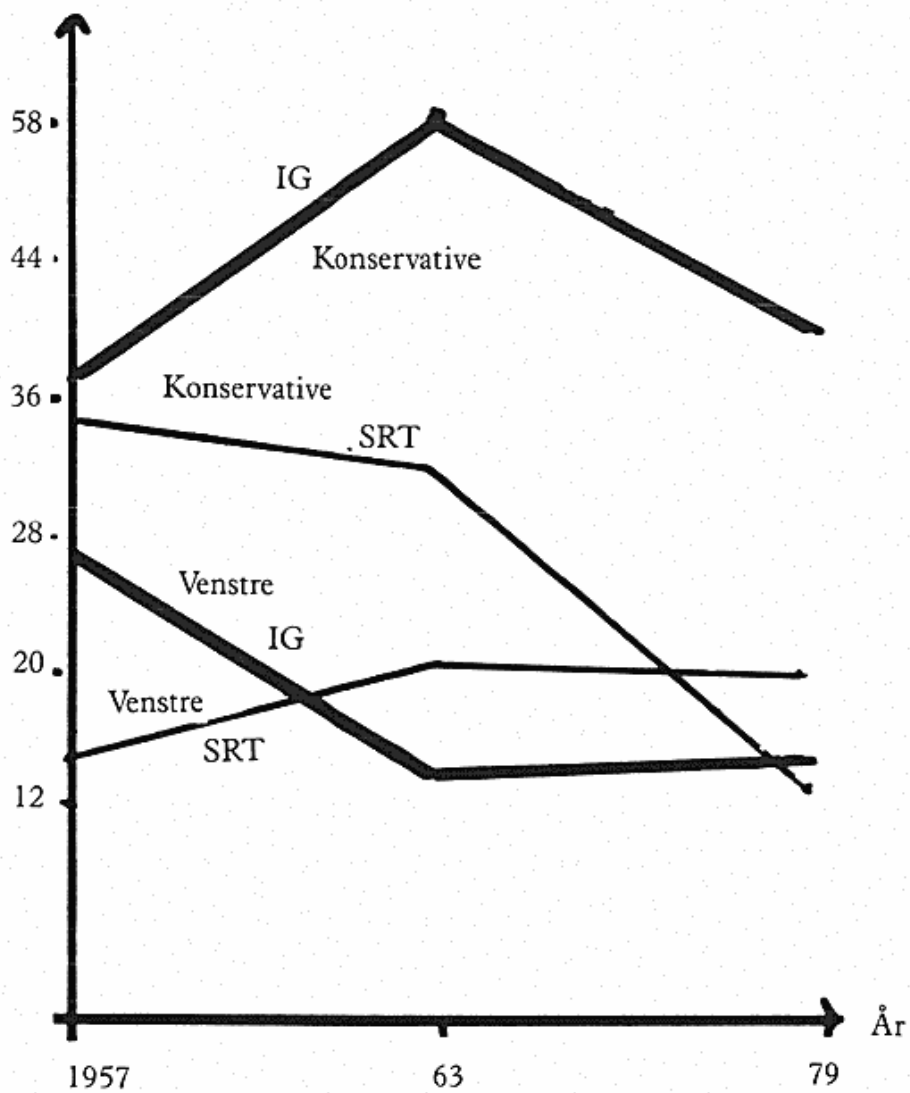
Procent

Anm.: Se figur 1.

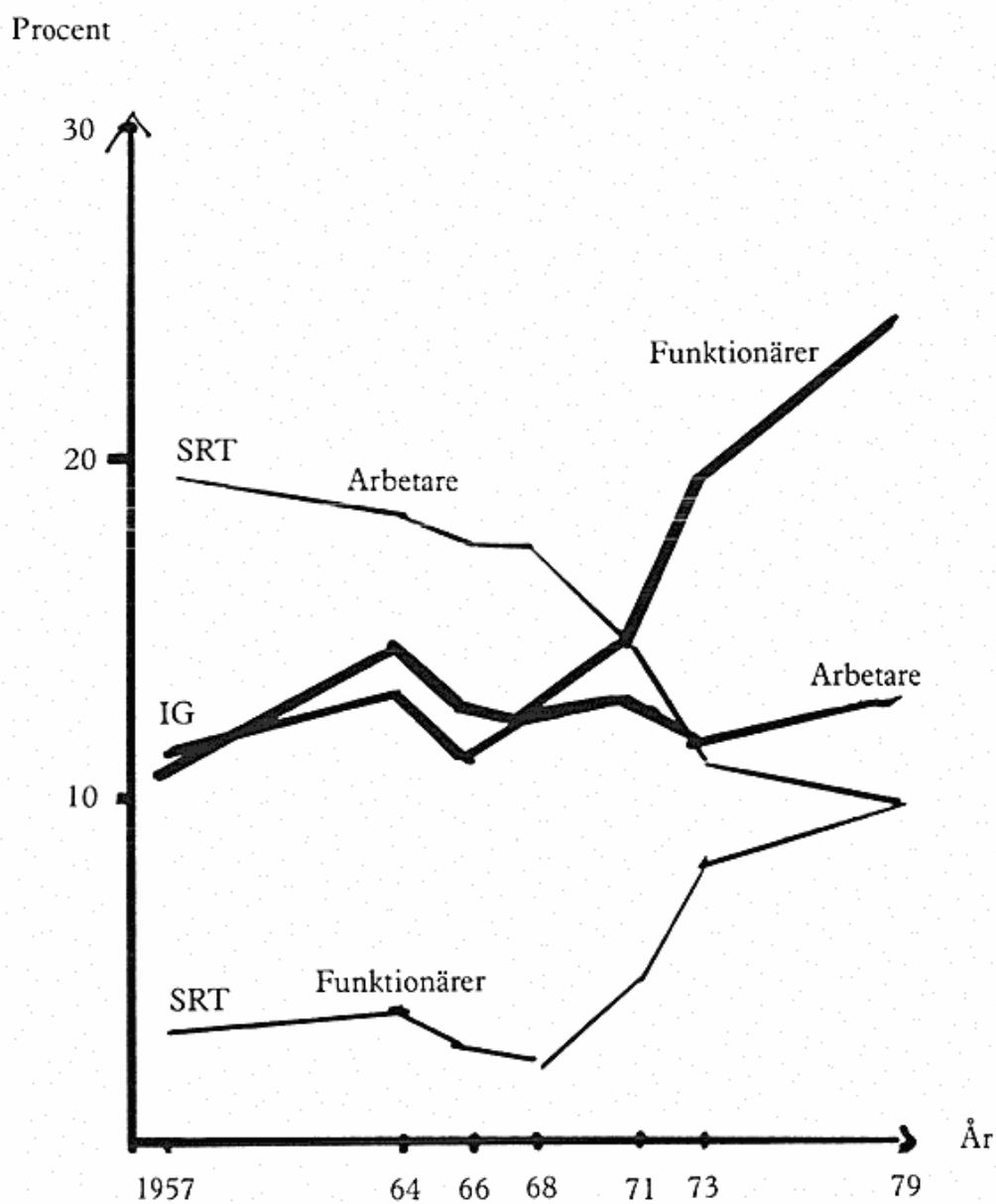
Figur 4. Konservatives och Venstres procentuella andelar av de byselvstendiges avgivna röster; 1957, 1968 och 1979

Procent

Anm.: Se figur 1.

Figur 5. De procentuella andelarna arbetare och funktionärer bland Venstres väljare; 1957-79

Anm.: Se figur 1.